

Arkæologisk Forum

Nr.37
2017

	3
Maria Panum Bastrup Grundforskning, anvendt forskning og udvikling – et relevant skisma for arkæologien?	
Michael Vennersdorf*	8
Den lille (terræn-)forskel – Danmarks Højdemodel som kilde til erosion og slid på arkæologiske lokaliteter i dyrket mark	
Ditte Stoltz*	19
Arkæologiens børn i et nyt lys Det materielle fravær af børn som et aktiv i den arkæologiske forskning	
Sidsel Kirk, Benedicta Pécseli og Mia Toftdal*	26
For gamle dage siden Fremtidens pædagoger som vejvisere til Danmarks historie	
Pernille Pantmann*	35
Vådbundsudgravninger i Danmark Integrér nu vådbundsområderne i den almene arkæologiske praksis!	
Charlotta Lindblom	45
Indtryk fra <i>The 18th Viking Congress</i> 6.-12. August 2017	
Lene Møllerup, Lene Høst-Madsen, Nina Bangsbo Dissing og Marianne Purup	48
Øm Kloster gentænkt En præsentation af konceptet eSCAPE	
Esben Aarsleff	53
Kunsten at mødes i Østdanmark – et essay om et stormøde og vejen dertil	

*Fagfællebedømt artikel

Indtryk fra *The 18th Viking Congress*

6.-12. August 2017

Viking Congress, som ellers altid har været et lukket forum, havde for første gang i år åbnet dørene for nye deltagere ved at arrangere et "open call". Den åbning var der mange, der havde ventet på, og det resulterede da også i mange indsendte papers. Resultatet blev et tæt pakket, spændende program med foredrag, der dækkede både et stort geografisk område, mange interessante emner, nye vinkler på problemstillinger samt fagdiscipliner. Det blev til seks dage spækket med information, gode netværksmuligheder samt spændende ekskursioner.

Viking Congress er et forum for den mest aktuelle forskning inden for studier af vikingetiden. Ideén til at starte dette forum, *Viking Congress* kom i 1946 i efterkrigsårene. Formålet var at samle den nyeste forskning og at fremme kommunikation og samarbejde mellem ledende forskere inden for feltet, på tværs af viden- skab og landegrænser.

De delegerede kommer fra Skandinavien og den anglo- saksisk talende verden. Feltet som omfatter vikingetids- studier består af fag som arkæologi, filologi, historie, stednavneforskning, numismatik og runologi.

I år blev *The 18th Viking Congress* afholdt i Danmark. For første gang var kongressen åben for nye forskere fra flere lande. Dette tiltag blev annonceret med et open call, og de indsendte papers blev udvalgt af en komité. Temaerne for konferencen var: *Catalysts and change in the Viking Age*, *The power of social networks – interactive dynamics in the Viking Age*, *Viking impact – pride and prejudice* samt *Denmark and the Viking Age*.

Det var med disse udvalgte emner et ønske at debattere emner som større kulturelle forandringer, såvel som individuelle forandringer, og hvad katalysatorerne for disse forandringer var. Der blev også lagt vægt på det tværvenskabelige og tvær- disciplinære perspektiv. Det var et ønske at udfordre den gængse opfattelse af vikingetiden og sidst men ikke mindst, ønskede man at høre nyt om de mange ny betydningsfulde fund fra Danmark og diskutere disse i et komparativt perspektiv.

Konferencen blev åbnet søndag d. 6. august 2017 på Nationalmuseet af Hendes Majestæt Dronning Margrethe som også var til stede under dagens første

session. Deltagerne kommer traditionelt fra de skandinaviske lande og det anglosaksiske område, men i år deltog også forskere fra USA, Canada, Polen, Rusland, Belgien og Tyskland. Kongressen blev afholdt på Nationalmuseet i de første to dage, hvorefter der var en udflugtsdag/rejsedag mod Ribe. De sidste mange dage blev kongressen afholdt på Ribe Katedralskole med afslutningsmiddag d. 11. august i Ribe Vikingecenter.

Et omfattende program

Det var et meget stort program med 60 foredrag samt flere ekskursioner. Foredragene var spredt over mange forskellige emner og fagdiscipliner under de oven- stående overordnede temaer. Der blev blandt andet præsenteret skattefund, runesten, de vikingetidlige retsprincipper, ting og tingspladser, kammergrave, ryttergrave og skibsgrave, mytologier, overgangen fra den hedenske til den kristne tro, sociale netværk, de tidlige byer og deres indbyggere, netværk og migration mod øst og vest, numismatik og brugen af de nyeste naturvidenskabelige analysemetoder til at forstå fænomenet "viking".

Det ville være umuligt at give et dækkende referat fra samtlige foredrag på trods af, at jeg har hørt dem alle sammen! Indlæggenes efterlod en del at bearbejde, og heldigvis blev der ved konferencens start uddelt et hæfte indeholdende samtlige abstracts – for både papers og posters.

Vikinger i øst

Hvis jeg skal fremhæve nogle foredrag skulle det bl.a. være alle de nye undersøgelser udført i Birka. Svend Kalming og Lena Holmqvist talte om udgravninger og fortolkning af havnen ved den sorte jord. Charlotta

Hedenstjerne-Jonson fortalte om, hvordan man kan trække den skandinaviske/svenske ekspansion mod øst længere tilbage i tid bl.a. på baggrund af fundet af to skibe med mandskab på den estiske ø Saaremaa. Mandskabet på disse skibe har ved DNA-analyser vist sig at stamme fra Målar-området. Deres våbenudstyr matcher det, der er fundet på Valsgårde. Saaremaa-fundet er dateret til ca. 750 e.Kr. og viser, at togterne mod øst i vikingetiden starter tidligere end vi har troet. Anna Källström og Torun Zachrisson præsenterede spændende analyser og projekter foretaget på de ældste indbyggere i byen Sigtuna – Birkas efterfølger. Ved hjælp af analyser af aDNA og isotoper har det været muligt at påvise mobilitet over lange distancer samt forskellige etniske oprindelsesområder. Materialet har yderligere givet mulighed for at stille kulturelle gender relaterede aktiviteter op mod de bioarkæologiske data.

Vikinger i vest

De nye danske fund blev også præsenteret på konferencen: Lene Frandsen præsenterede den spændende plads Henne; en produktionsplads med en masse grubehuse. Den spektakulære ryttergrav fra Fregerslev blev præsenteret af Merete Schifter Bagge samt i postersessionen blev VejleMuseernes nye resultater fra den befæstede vikingegård ved Erritsø præsenteret. Vi fik også lov til at se Nationalmuseets Danefæ-udstilling og høre om det flotte skattefund fra Fæsted, som blev fremlagt af Lars Grundvad. Under tegnede præsenterede sin del af Jellingprojektet, der placerer Jelling i kontekst af det omkringliggende landskab for første gang. De nye arkæologiske undersøgelser i Hedeby blev præsenteret af Volker Hillberg i *On the significance of the insular and continental imports in Viking-period Hedeby*.

Myter i grave

Jan Bills præsentation af *Monumental Myths: The ship-grave ritual as a mean in political centralisation processes in Viking-age Scandinavia* var meget spændende og omhandlede, hvordan skibsgravene afspejler fortællinger fra nogle af de oprindelige myter, og hvordan myterne er materialiserede i skibsgravene. Jan Bill mener, at man ved at kigge på de forskellige elementer, såsom kosmologisk basis, det individuelle budskab, det værktøj der var brugt til at fortælle historien, selve gravlæggelsen samt de arkæologiske levn, kan genskabe disse fortællinger og myter.

Naturvidenskab

Der blev talt en del om naturvidenskabelige analysemetoder såsom strontium isotop-analyser, DNA-analyser, isotop og aDNA-analyser. Især skal jeg fremhæve et projekt af Jane Kershaw fra Oxford University *The sources of Viking Wealth: Lead isotope analysis of silver from Bedale, Yorkshire, hoard*, hvor hun gennem analyser af bly isotoper og sporeminer kunne se, hvor sølvet (i England) stammede fra og herigennem handelsvejene, det var kommet ad. Sølv må ikke være alt for opblandet eller omsmeltet, hvorfor de ældre skattefund er bedst egnede. Metoden er helt ny, men der er meget potentiale i den.

Begrebet viking og den kulturelle identitet

Samlet set handlede de forskellige papers og posters meget om, hvad der ligger i begrebet "viking" og spørgsmålet om, hvad der er vikingetidens kulturelle identitet i fortiden men også i nutiden. Dette gælder specielt for områderne, der ligger uden for Skandinavien, hvor man ser skandinaviske bosættelser. Dette gælder for England, Irland, Wales, Shetland og Orkney, men også for et land som Rusland. Specielt i de anglosaksisk-talende områder blev der talt meget om *hyberno-scandinavian artefacts*, som tydeliggjorde en sammensmeltning af anglosaksisk og skandinavisk stil. På kongressen efterlyste Mats Roslund det finske vikingetidige materiale. I Finland kan man også se en tildels tilsvarende situation, hvor man både har "rene" skandinaviske genstande og "rene" finsk-ugriske/baltiske genstande, men også her ses en slags sammensmeltning af begge grupper. De blandede genstande berører en problematik om, hvad disse bosættelsers art var, og hvornår man kan betragte bosættelser som rent skandinaviske, og i hvor høj grad disse bosættere blev integrerede med lokale bosættelser. Med andre ord: Hvor stor en interaktion og integration var der mellem disse grupper? Mats Roslund havde en tankevækkende tredje model. Han sammenlignede på interessant vis vikingernes kontakt med de finsk-ugriske stammer med de franske pelsjægeres udvekslingsrelationer med huronerne i Nordamerika. Det er spændende om denne analogi kan underbygges i fremtiden. Det samme emne blev også berørt af Leszek Gardela, der fortalte om studier og fund af skandinaviske genstande fra vikingetiden i Polen og om hvordan disse var blevet tolket gennem de sidste århundreder. Et meget spændende område!

Under besøget på Vikingskibshallen i Roskilde fortalte Morten Ravn om vigtigheden af kommunikation blandt mandskabet ombord på vikingeskibene.

Foto: Anne Pedersen

The Viking Phenomenon

I Sverige har forskningsprojektet *The Viking Phenomenon* (Uppsala Universitet) med projektleder Neil Price, modtaget 50 millioner SEK til at undersøge centrale spørgsmål omhandlende vikingetidens sociale, politiske, økonomiske og kulturelle ophav. Spørgsmålet er med andre ord: Hvordan skal man definere og forstå vikingetiden? Her er det tidligere nævnte fund fra den estiske ø Saaremaa afgørende, og det kommer til at stå i centrum for projektet. Fundet tyder på, at togterne i vikingetiden faktisk starter tidligere, end man har forestillet sig. Det bliver interessant at følge dette projekt og de resultater, der kommer ud af det!

Et væld af ekskursioner

I løbet af kongressen blev der arrangeret flere ekskursioner. Man kunne besøge Borgring og høre Søren Sindbæk fortælle om de sidste nye resultater og teorier fra de arkæologiske udgravninger. Der var ikke uventet en meget stor interesse for denne udgravning. Samtidig var det også muligt at komme på Nordisk Forskningsinstitut (Københavns Universitet) og se den Arnamagnæanske Håndskriftsamling.

På den store udflugtsdag var der arrangeret besøg i Vikingskibshallen i Roskilde, i Trelleborg ved Slagelse og med en afsluttende tapas-middag i Kongernes Jelling. Dagen sluttede med ankomst til Ribe, hvor kongressen fortsatte. I Ribe kunne man se og høre om de nye udgravninger under *The Northern Emporium Project*, hvor Claus Feveile, Søren Sindbæk, Morten Søvsø og Sarah Croix viste rundt i udgravningsfeltene.

Den sidste udflugt gik til Hedeby, hvor vi kunne besøge den nye udgravning under guidning af Svend Kalming og Claus von Carnap-Bornheim. De fortalte om udgravningerne under krigsårene, som grundet krigen sluttede meget pludseligt og efterlod en ikke færdigundersøgt gravplads. Denne gravplads, som også viste sig at indeholde ældre bebyggelsesspor bliver nu igen undersøgt, og man har allerede mange spændende fund – bl.a. guldhængesmykker med indfattede sten, magen til dem, der er fundet i Fæsted-skatten!

Lige til sidst...

Afslutningsvis skal det siges, at kongressen var velorganiseret med et tæt pakket program og med aktuelle og spændende ekskursioner. Personlig er jeg meget glad for, at kongressen denne gang var åben for flere deltagere. Jeg kunne ikke forestille mig et bedre sted at blive så bredt og godt opdateret på den nyeste forskning inden for vikingetiden.

Kort sagt: Nye fund, nye naturvidenskabelige analysemetoder, gamle fund i nyt lys samt et moderne syn på migration og integration af de skandinaviske bosættelser i de omkringliggende områderne. Det sidste nåede vi nok ikke helt i mål med. Det håber jeg derfor, at den nuværende forskning vil tage mere fat i, så man for alvor kan kombinere forskningen med de seneste naturvidenskabelige analysemuligheder.

Arkæologisk Forum er et fagligt tidsskrift der søger at sætte det arkæologiske fag ind i en større sammenhæng – både videnskabeligt og samfundsmæssigt. Her kan både arkæologisk faglige og fagpolitiske emner behandles og debatteres.

Skriv til Arkæologisk Forum:

Arkæologisk Forum modtager gerne bidrag. Kontakt redaktionen, og få råd og vink om indhold, læsere, formaliteter, deadlines m.v.

Fagfællebedømmelse:

Generelt bliver tekster i Arkæologisk Forum fagfællebedømt. Fagfællebedømte artikler er markeret med en stjerne (*) ved forfatternavnet.

Kontakt:

redaktion@archaeology.dk
www.archaeology.dk

© Forfatterne og Arkæologisk Forum.

Artikler, indlæg og billeder må ikke mangfoldiggøres i nogen form uden skriftlig tilladelse fra redaktionen.

Redaktion:

Mette Palm (ansv. redaktør)
Jette Rostock
Bo Jensen
Anna Beck
Ole Thirup Kastholm
Signe Lützu Pedersen
Susanne Klausholm Dolleris
Marie Lenander

Udgiver:

Foreningen af Fagarkæologer – FaF

Forsidebillede:

eSCAPE 2017 Øm Kloster bygget i papkasser.
Foto: © Lars Clement, Businessfilm.

Tryk og oplag:

Museum Vestsjælland trykker 250 stk.

Arkæologisk Forum udkommer:

maj og november

Abonnement og løssalg private:

175,- kr. årligt (2 numre)
87,50 kr. pr. nummer

ISSN 1399-5545

Foreningen af
Fagarkæologer
faf@archaeology.dk
www.archaeology.dk

Nr. 37
2017
Arkæologisk Forum